

Výběr metod a forem práce

Základním kritériem pro výběr odpovídající metody je cíl výuky. Pedagog vybírá a přizpůsobuje metody a formy práce žáků podle dané oblasti výuky, podle připravenosti žáků k učení, specifik třídy a místa (lokality), podle vnějších podmínek výchovně vzdělávacího procesu a v neposlední řadě podle vlastních možností, schopností a zkušeností. K využití metod je možné přistupovat z mnoha hledisek – z hlediska pramenů a způsobů získávání informací, aktivity žáků, rozsahu myšlenkových operací, fáze výuky a výukových forem atd.

Metody z hlediska poznání:

- a) metody slovní (popis, vysvětlování, vyprávění, rozhovor, diskuze, dramatizace, práce s knihou nebo textem)
- b) metody názorně demonstrační (pozorování, předvádění, pokusy, prezentace modelů, demonstrace, projekce, animace)
- c) metody dovednostně praktické (pohybové a pracovní dovednosti, pracovní činnosti, grafické a výtvarné činnosti)

Důležitá je kombinace metod. I v oblasti vzdělávání v oblasti bezpečnosti a ohleduplnosti v silničním provozu je třeba preferovat zejména kreativitu, aktivizující metodické přístupy, metody praktické rozvíjející dovednosti a demonstrační. Zejména v mladším školním věku je důležité názorné vyučování vedoucí k podněcování kreativity žáků a schopnosti se rychle a adekvátně rozhodovat.

Doporučené metody z hlediska organizace výuky:

Didaktické hry

Skupinová a kooperativní výuka

Projektové vyučování

Zážitková pedagogika

Využití ICT ve výuce

Doporučené metody a formy práce pro 1. stupeň ZŠ, zařazení, mezipředmětové vztahy

1. ročník

Konkrétní zařazení, mezipředmětové vztahy

V 1. ročníku ZŠ je důležité nezabývat se tématem dlouho, ale často. Např. v hodinách českého jazyka – vyprávění na dané téma (např. účastník silničního provozu). Na vycházce si ukázat, co je silnice, chodník, obrubník a ukázat si správné chování. Důležitá je názornost a praktická cvičení. Pojmům lze věnovat motivační část některé hodiny prvouky. Velmi dobré by bylo využití prolínajícího tématu – cesta do školy.

Zde lze využít i hodin výtvarné výchovy, téma o přecházení je možné poznávat v hodinách tělesné výchovy a okruh o cestování autem pak je výhodné zařadit do hodin dramatické výchovy apod.

Doporučené formy a metody práce:

- formy zážitkové pedagogiky
- didaktické hry a hry a činnosti intuitivního poznávání
- dramatizace a demonstrace
- používání výukových materiálů (zejména pracovní učebnice a pracovní listy)
- doplňování, vystřihování
- propojení výuky s praxí (praktická cvičení)
- kombinace pohybových aktivit s výukou (praktické lekce dopravní výchovy)
- využití práce pedagogů v družině, zejména při vycházkách a pohybových aktivitách

- k prolínajícímu tématu by se měl pedagog vracet při opakování a procvičování učiva

Nevhodné formy a metody práce:

- celohodinová práce pouze na jedno téma
- automatické činnosti (pouhé dokreslování a vybarvování obrázků apod.)

2. ročník

Konkrétní zařazení, mezipředmětové vztahy

Ve 2. ročníku ZŠ je rovněž důležité nezabývat se tématy dlouho, ale často. Např. v hodinách českého jazyka – vyprávění na různá témata s použitím pracovní učebnice. Na vycházce si ukázat vhodná místa pro hru, různé druhy přechodů atd. Věnovat prostor praktickým ukázkám bezpečného chování. Pojmům lze věnovat motivační část některé hodiny prvouky. Nejlépe je užít prolínajícího tématu – cesta do školy. Lze vhodně využít i výtvarnou výchovu. Prolínající téma „Poslouchej, dívej se, přemýšlej“ je vhodné uskutečňovat formou her (rychlé hry, řízené pedagogem nebo kolektivní hry a hry sociální). Přecházení lze poznávat v hodinách tělesné výchovy. Cestování autem je možné zařadit do hodin dramatické výchovy apod. Témata je přínosné zařadit do období uskutečnění škol v přírodě, školních výletů a mimoškolních akcí.

Doporučené formy a metody práce:

- formy zážitkové pedagogiky
- didaktické hry a hry a činnosti intuitivního poznávání
- dramatizace a demonstrace
- krátké literární celky (vyprávění, popis)
- doplňování, vystřihování
- sociální hry
- techniky pracovního vyučování
- používání výukových objektů (zejména pracovní učebnice a pracovní listy)
- propojení výuky s praxí (práci ve třídách s učebnicemi doplnit praktickými cvičeními)
- kombinace pohybové aktivity a výuky (praktické lekce dopravní výchovy)
- využití práce pedagogů v družině, zejména při vycházkách a pohybových aktivitách

Nevhodné formy a metody práce:

- celohodinová práce pouze na jedno téma
- automatické činnosti (pouhé dokreslování a vybarvování obrázků apod.)

3. ročník

Konkrétní zařazení, mezipředmětové vztahy

Ve 3. ročníku se lze tématem zabývat již delší dobu. Žáci jsou schopni přijmout i delší vzdělávací celek. Je vhodné doplnit výuku dopravní výchovy návštěvou dětského dopravního hřiště. Důležité je pravidelně zařazovat práci s oběma výukovými objekty do výchovně-vzdělávacího procesu a využívat prolínajícího tématu. Je vhodné zařazovat činnosti v průběhu mimoškolních aktivit, škol v přírodě a projektových týdnů. Přínosné je propojit činnosti tématu s domácí činností žáků, samostatných malých projektů a spolupráce s ostatními ročníky, lze s výhodou využít formu soutěže (např. uspořádat na škole soutěž Správný chodec).

Doporučené formy a metody práce:

- formy zážitkové pedagogiky
- práce s pracovní učebnicí BESIP 2009 “Dopravní výchova pro 3. ročník ZŠ – CHODEC”
- práce s metodickým stojanem a pracovními listy BESIP 2008 pro 3. ročník “Bezpečnou cestou”
- vytváření menších projektů – zejména ve 2. pololetí školního roku
- skupinová a meziročníková práce – spolupráce s ostatními ročníky ve škole

- didaktické hry a herní činnosti
- střídání pohybových aktivit s ostatní formami práce
- dramatizace a demonstrace situací
- vyprávění, popis a další literární útvary
- doplnění grafického projevu o zápis kratších textových celků
- sociální hry
- výtvarné techniky a techniky pracovního vyučování
- doplňování, vystřihování
- doplňování pracovních listů a kolektivní práce
- zařazení i celohodinové práce pouze na jedno téma (s kombinací forem a metod práce)
- návštěva dětského dopravního hřiště

Nevhodné formy a metody práce:

- automatické činnosti (pouhé dokreslování a vybarvování obrázků apod.)

4. ročník

Konkrétní zařazení, mezipředmětové vztahy

Ve 4. ročníku se lze dané téma rozvinout a věnovat mu delší časový úsek. Žáci jsou schopni pracovat ve větších celcích. Je vhodné doplnit výuku dopravní výchovy návštěvou dětského dopravního hřiště. Návštěvě by měla předcházet pravidelná příprava podle stávajících výukových objektů. Stejně tak po návštěvě dopravního hřiště by mělo dojít ke zhodnocení a použití výsledků návštěvy hřiště v další práci. Praktické dovednosti nemusejí být prezentovány pouze na dopravním hřišti. Je přínosné uspořádat v rámci ZŠ např. soutěž Správný cyklista.

Důležité je propojit téma s etickým vzděláváním. Jde zejména o zdůraznění důležitosti vztahů mezi účastníky silničního provozu, formulování etické normy chování a spolupráce, podporování prosociálního chování, myšlení a formy sounáležitosti.

Nezbytné je pravidelně zařazovat práci s oběma výukovými objekty do výchovně-vzdělávacího procesu a využívat prolínajícího tématu. Je vhodné zařazovat činnosti v průběhu mimoškolních aktivit, škol v přírodě a projektových týdnů, stejně tak jako pozvat na návštěvu odborníky. Přínosné je propojit činnosti tématu s domácí činností žáků, s prací na samostatných malých projektech a spolupracovat s ostatními ročníky. Atraktivní je zařazení tématu do práce s ICT, např. v rámci tvorby jednoduchých testů, kvízů a hádanek – s touto činností mohou pomoci žáci ročníků 2. stupně ZŠ.

Doporučené formy a metody práce:

- formy zážitkové pedagogiky
- možnost účasti na vedení tematických lekcí pro mladší spolužáky
- práce s pracovní učebnicí BESIP 2010 “Dopravní výchova pro 4. ročník ZŠ – CYKLISTA”
- práce s metodickým stojanem a pracovními listy BESIP 2008 pro 4. ročník “Bezpečně na jízdním kole”
- vytváření společných i samostatných projektů
- vytváření a řešení modelových situací
- skupinová a meziročníková práce – spolupráce s vyššími ročníky ZŠ
- didaktická hra a herní činnosti, sociální a jiné hry
- dramatizace a demonstrace situací
- vyprávění, popis a další slohové útvary
- grafický projev výtvarný spojený s tvorbou textových celků
- výtvarné techniky a techniky pracovního vyučování
- propojení tématu s etickým vzděláváním – vztahy mezi účastníky silničního provozu
- zařazení i celohodinové práce pouze na jedno téma (s kombinací forem a metod práce)
- návštěva odborníka z řad policie, dopravního experta nebo záchranáře
- zapojení techniky – fotografování, práce s internetem, apod.
- nutná návštěva dětského dopravního hřiště – ověření znalostí v praxi

Podle možností ZŠ:

- vytvoření samostatného předmětu pro výuku dopravní výchovy
- otevření zájmového kroužku či jiné mimoškolní činnosti žáků spojené s dopravní výchovou

5. ročník

Konkrétní zařazení, mezipředmětové vztahy

Do 5. ročníku žáci ZŠ prošli výukovými stadii výchovy k bezpečnosti a ohleduplnosti v silničním provozu a měli by být schopni se v něm orientovat jako chodci i jako cyklisté. V tomto školním roce by mělo dojít k zopakování a upevnění znalostí a dovedností a prohloubení propojení s praxí. Vhodné jsou všechny formy podporující praktická cvičení a zkoušku chování v praxi. Důležité je vytvářet modelové situace a na základě nich vyvozovat závěry. Tato činnost je vhodná k zařazení prakticky do celého výchovně-vzdělávacího procesu a většiny předmětů.

Stejně tak je třeba navštívit dětské dopravní hřiště a využít školní a mimoškolní aktivity.

V projektových dnech a týdnech je vhodné věnovat čas tvorbě projektů založených na vědomostech a teoretických znalostech, ale hlavně praktických dovednostech a zaměřit se na etickou stránku tématu. Je přínosné vytvořit projekt týkající se etické stránky problémů v silničním provozu. Zde je vhodné spolupracovat s žáky vyšších ročníků z 2. stupně ZŠ a přízvanými odborníky. Je vhodné uspořádat v rámci ZŠ např. soutěž Správný chodec a Správný cyklista. Na konci mohou žáci obdržet diplomy, certifikáty nebo průkazky.

Důležité je propojit téma s etickým vzděláváním, a to zejména se zdůrazněním důležitosti vztahů mezi účastníky silničního provozu, formulováním etických norem chování a spolupráce, podporování prosociálního chování, myšlení a formy sounáležitosti. Pro žáky bude zajímavé spojení tématu s využitím výpočetní a záznamové techniky (počítač, fotoaparát, videokamera, internet, apod.). Je žádoucí i propojení činnosti školy s činnostmi v domácím prostředí a zapojení rodičů a sourozenců do spolupráce.

Doporučené formy a metody práce:

- využití forem zážitkové pedagogiky
- možnost účasti na vedení tematických lekcí pro mladší spolužáky
- práce s pracovní učebnicí BESIP
- praktická cvičení a lekce, např. praktické jízdy zručnosti
- vytváření společných i samostatných projektů
- vytváření a řešení modelových situací
- skupinová a meziročníková práce – spolupráce s vyššími ročníky ZŠ
- didaktická hra a herní činnosti, sociální a jiné hry
- dramatizace a demonstrace situací
- vyprávění, popis a další slohové útvary
- grafický projev výtvarný spojený s tvorbou textových celků
- výtvarné techniky a techniky pracovního vyučování
- propojení tématu s etickým vzděláváním – vztahy mezi účastníky silničního provozu
- návštěva odborníka z řad policie, dopravního experta nebo záchranáře
- vhodné zapojení techniky – fotografování, práce s internetem, práce s ICT
- tvorba projektů a činnosti spojené s prací s výpočetní technikou
- nutná návštěva dětského dopravního hřiště – ověření znalostí v praxi

Podle možností ZŠ:

- vytvoření samostatného předmětu pro výuku dopravní výchovy
- otevření zájmového kroužku či jiné mimoškolní činnosti žáků spojené s dopravní výchovou

Doporučené metody a formy práce pro 2. stupeň ZŠ, zařazení, mezipředmětové vztahy

V práci se žáky 2. stupně ZŠ je žádoucí zaměřit metody a formy práce na rámec osobnostní, sociální a etické výchovy. Pro konkrétní práci v hodinách dopravní výchovy lze i na 2. stupni ZŠ využít výukový materiál Výukový set pro dopravní výchovu ve 3. a 4. ročníku. Tento materiál mají k dispozici ZŠ a lze jej najít na stránkách www.ibesip.cz. Pro faktické i jiné informace je možné použít zmiňovaných webových stránek jako zdroje a pomocníka při tvorbě projektů. Internetových stránek www.ibesip.cz je výhodné využít i pro hledání dalších zdrojů informací.

6. ročník

Konkrétní zařazení, mezipředmětové vztahy

Problematiku dopravní výchovy je třeba zařadit do výuky nejen podle časového rozvrhu, ale také ji zařadit do výchovně-vzdělávacího procesu významově. Nejlepší je využití možnosti volitelného předmětu, disponibilní hodiny, samostatného předmětu s omezenou časovou dotací, apod. Vhodné je také zařazení do mimoškolní činnosti např. zřídit zájmový kroužek pro oblast dopravní výchovy. Tato varianta však neumožňuje vzdělávání všech žáků, proto je třeba ji vnímat pouze jako doplňkovou aktivitu. Výhodné je využití tématu dopravní výchovy pro projektové dny a týdny, dále pro studijní kurzy, školy v přírodě, výlety apod. Je žádoucí pracovat s žáky soustavně s návazností a průběžně po celý školní rok.

Doporučené formy a metody práce:

- praktická cvičení a lekce zážitkového vyučování (příprava a provedení)
- meziročníkové práce – spolupráce s ostatními ročníky, vedení lekcí pro mladší spolužáky, spolupráce s vyššími ročníky pro nižší ročníky
- sociální a jiné hry
- výtvarné techniky a techniky pracovního vyučování
- aktivní práce s daty přístupnými přes internet
- vytváření a řešení modelových situací
- zapojení techniky – fotografování, práce s internetem, webové stránky apod.
- vytváření samostatných, kolektivních, jednorázových i navazujících projektů
- školní soutěže
- beseda s odborníky z řad dopravních expertů, policie ČR, zdravotníků, záchranářů
- individuální či domácí činnost - využití prolínajících témat

7. ročník

Konkrétní zařazení, mezipředmětové vztahy

Problematiku dopravní výchovy je třeba zařadit do výuky nejen podle časového rozvrhu, ale také ji zařadit do výchovně-vzdělávacího procesu významově. Nejlepší je využití možnosti volitelného předmětu, disponibilní hodiny, samostatného předmětu s omezenou časovou dotací, apod. Vhodné je také zařazení do mimoškolní činnosti např. zřídit zájmový kroužek pro oblast dopravní výchovy. Tato varianta však neumožňuje vzdělávání všech žáků, proto je třeba ji vnímat pouze jako doplňkovou aktivitu. Výhodné je využití tématu dopravní výchovy pro projektové dny a týdny, dále pro studijní kurzy, školy v přírodě, výlety apod. Je žádoucí pracovat s žáky soustavně s návazností a průběžně po celý školní rok.

Doporučené formy a metody práce:

- praktická cvičení a lekce zážitkového vyučování (příprava a provedení)
- meziročníkové práce – spolupráce s ostatními ročníky, vedení lekcí pro mladší spolužáky, spolupráce s vyššími ročníky pro nižší ročníky
- sociální a jiné hry
- výtvarné techniky a techniky pracovního vyučování
- aktivní práce s daty přístupnými přes internet
- vytváření a řešení modelových situací

- zapojení techniky – fotografování, ICT
- školní soutěže
- tvorba webových stránek
- vytváření samostatných, kolektivních, jednorázových i navazujících projektů
- beseda s odborníky z řad dopravních expertů, policie ČR, zdravotníků, záchranářů, apod.
- individuální či domácí činnost - využití prolínajících témat
- opakovaná návštěva dopravního hřiště upravená pro žáky tohoto věku se zaměřením na téma vztahů mezi účastníky silničního provozu

Podle možností ZŠ:

- vytvoření samostatného předmětu pro výuku dopravní výchovy
- otevření zájmového kroužku či jiné mimoškolní činnosti žáků spojené s dopravní výchovou

8. ročník

Doporučené formy a metody práce:

- praktická cvičení a lekce zážitkového vyučování (příprava a provedení)
- meziročníkové práce – spolupráce s ostatními ročníky, vedení lekcí pro mladší spolužáky
- projektová činnost – může vyjít ze samostatné či skupinové práce, z práce třídního kolektivu rozdělením zpracování jednotlivých podtémat
- projektový den, týden
- sociální a jiné hry
- aktivní práce s daty přístupnými přes internet
- vytváření a řešení modelových situací
- zapojení techniky – fotografování, práce s kamerou, práce s internetem
- vytváření větších projektů
- školní soutěže
- tvorba webových stránek
- práce formou seminářů a kurzů – spolupráce s odborníky
- beseda s odborníky z řad dopravních expertů, policie ČR, zdravotníků, záchranářů, apod.
- anketa mezi spolužáky, pedagogy, rodiči, širokou veřejností na vybrané téma z výukových celků, počítačové zpracování dat s vyvozením závěrů
- individuální či domácí činnost - využití prolínajících témat

Podle možností ZŠ:

- vytvoření samostatného předmětu pro výuku dopravní výchovy
- otevření zájmového kroužku či jiné mimoškolní činnosti žáků spojené s dopravní výchovou

Ukázka obsahu projektového týdne

Dny nemusejí následovat za sebou, projekt lze přizpůsobit i jinému časovému zařazení – např. jeden den v týdnu nebo dva dny do měsíce, vhodné je věnovat jeden den zážitkové pedagogice:

1. den

Opakování učiva s námětem chodec, cyklista, zaměřit se na vztahy mezi účastníky silničního provozu, etickou stránku problematiky bezpečnosti a ohleduplnosti v silničním provozu.

2. den

Návštěva dopravního hřiště – teoretické i praktické dovednosti z oblasti tématu chodec a cyklista.

3. den

Shrnutí znalostí a dovedností, zpracování různými technikami – texty, výtvarné práce, pracovní činnosti apod.

4. den

Návštěva odborného pracoviště zaměřeného na dopravní či bezpečnostní problematiku – policie, záchranáři, autoškola, apod.

5. den

Otestování znalostí. Vypracování a vyhodnocení testů budoucích řidičů a správných chodců (viz příloha č. 4).

9. ročník

Doporučené formy a metody práce:

- praktická cvičení a lekce zážitkového vyučování (tvorba a provedení lekce zážitkového vyučování)
- projektové vyučování (vytvořit na dané téma vlastní projekt, který může vyjít ze samostatné či skupinové práce, z práce třídního kolektivu rozdělením zpracování jednotlivých podtémat)
- meziročníkové práce – spolupráce s ostatními ročníky, vedení lekcí pro mladší spolužáky
- sociální a jiné hry
- aktivní práce s daty přístupnými přes internet
- vytváření a řešení modelových situací
- zapojení techniky – fotografování, práce s kamerou
- školní soutěže
- tvorba webových stránek
- vytváření samostatných projektů a odborné práce
- práce formou seminářů, kurzů a odborných besed – spolupráce se zdravotníky a odborníky z řad státních orgánů (policie, právníci, pracovníci autoškol, úřadů apod.); žáci sami vedou pod odborným dohledem nebo s odbornou přípravou semináře a lekce pro spolužáky, pedagogy, žáky z ostatních škol všech stupňů i laickou veřejnost (např. pro rodiče)
- práce s testy (žáci si vyzkoušejí vyplnit testy obdobné testům v autoškolách, vysvětlení správných odpovědí najdou v odborné literatuře a na internetu, vhodná je účast odborného pracovníka z dané oblasti – např. z autoškoly)

Podle možností ZŠ:

- vytvoření samostatného předmětu pro výuku dopravní výchovy
- otevření zájmového kroužku či jiné mimoškolní činnosti žáků spojené s dopravní výchovou

Ukázka obsahu projektového týdne

Dny nemusejí následovat za sebou, projekt lze přizpůsobit i jinému časovému zařazení – např. jeden den v týdnu nebo dva dny do měsíce. Vhodné je i věnovat jeden den zážitkové pedagogice.

1. den

Zážitková lekce pro mladší spolužáky a žáky a rodiče jiné ZŠ – nácvik, předvedení, zhodnocení.

2. den

Návštěva odborného pracoviště souvisejícího s problematikou výchovy k bezpečnému a ohleduplnému chování v silničním provozu (záchranná služba, policie, autoškola).

3. den

Vypracování a vyhodnocení testů “budoucích řidičů” (viz příloha) – za účasti odborníka nejlépe z řad vyučujících v autoškole.

4. den

Rozpracování nejdůležitější témat a příprava semináře.

5. den

Uspořádání výukového semináře pro děti školního věku, rodiče, pedagogy, širší veřejnost (možná účast odborníků).